

գիններն, որոնց իւրաքանչիւրն իւր գործած մեղաց տեսակին համեմատ, զանազան աւատարմութիւններով տանջանքներով կը չարաշարունակէ: Նկարագիր մը քառամեկէ տասնջանաց, որոց նմանն միայն Գառնուի եւ Միւտոնի բղբողներն կարող են երեակայել եւ նկարագրել: Կարգալով սոյն գրութիւնս, ընթերցողի մտաց մէջ իսկոյն եւեթ կասկած մը կը ծնանի, թէ արդեօք Գառնուի՝ իւր հրաշակերտը գրելու միջոց՝ ներշնչուած չ'է այս կամ նման գրութիւնէ մի. — շատ հաւանական կը թուի:

Կը մնայ մեզ քանի մը տող եւ Ս. Կուսին վերափոխման կամ ննջման վերայ գրել եւ վերջացնել: Արդ, այս վերջին գրութիւն, որ է Ջ. Երանտելոյն Նիկողոսիոսի ասացեալ յաղագս ննջման Մարիամու Աստուածամեծի վրէժն կուսին, տպագրուած է հինգ գրչագիր օրինակաց բաղդատութեամբ. պարունակութիւնն նոյն է Յովհաննու Աւետարանչի ընծայուած Պատմ. եւրպան Ս. Կուսին¹ անվանը գրութեան հետ, մանաւանդ թէ աստի օգտուած է, ինչպէս արդէն կը յիշատակուի մէջը (463). « Եւ պատմեաց Յովհաննէս զամենասուրբ Կուսին, (թէ) որպէս առ հրաման ի Տեառնէ ելանել յաշխարհէս, եւ վասն այսորիկ ժողովեաց զմեզ Տէր, զի յարկեացուք զնա ի հանդերձեալսն որպէս եւ կամեցաւ արարելն ամենեցուն »:

Անարկս չիակած, փափաքելի էր անշուշտ խօսք մի եւս ժողովածոյիս հայերէն թարգմանութեանց ժամանակին վրայ ըսել. սակայն որովհետեւ ստոյգ յիշատակարան մի չունինք ի ձեռին, անոր համար հարկ է որ առ այժմ ենթացողութեամբ միայն զնենք ը եւ յաջորդ դարուց մէջ կատարուած, Մեր այս ենթացողութիւնն անշուշտ ձրի պիտի չհամարուի՝ եթէ նկատի առնուինք որ հայկ. մատենագրութեան այդ ժամանակամիջոցին մէջ՝ առաւելապէս յերեւան կու գան եւ կը

յիշատակուին անվաներակած կոչուած կարդմը գրուածներ. ինչպէս ի Ճառս Զաքարիա կաթողիկոսին թ գարու մէջ, ի գիրս հայ Ստոյն—Եպիփանու, նոյն ատենները եւ կամ քիչ առաջ խմբագրուած. ասոնցմէ զատ եւ վերջը՝ երկուստասներորդ դարու ծանօթ երկու վարպապետաց՝ Իգնատիոսի եւ Սարգսի՝ վկայութիւններն եւս՝ զորս նախնաբար յիշեցինք: Բաց աստի՝ զլուստը վկայութիւն մը եւս ունինք Սամուէլ Անեցոյ եւ Կիրակոս Արեւելցոյ պատմութեան մէջ, յորում՝ կ'ըսուի, թէ « ի տասներորդ ամի տեառն Արքահամու, եւ յերեսներորդ եօթներորդ թուակաւին հայոց... ամենք թարգմանեցին զնոցա (այսինքն՝ սուրբի նետարականաց) սուս գիրս, զԳորտոսակ, զԿիրակոսակ, զՊողոսի տեսին, զՌաբանայ ապաշխարութիւնն, զՏիարգէլ Մանկութիւն Տեառն, եւ զԵրիսուս եւ զՃիւն օրհնութեան, եւ զԱնթաքելի մատենանս, եւ Աւետարանի մեկնութիւն զՄանեայ »: Կիր. պատմ. Այս եւ ասոնց նման վկայութիւններ կը զըսնուին նաեւ երեքտասներորդ դարէն եւ այսր եղած մատենագրաց ոմանց ըով եւս, զորս աւելորդ կը համարիմ՝ հոս ի մէջ բերել:

Հ. Ե. ՏԱՅԵԹ

Ենթահակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները:

ԺԱՌԱՆԳՆԵՐ — Ատրպետ, 1899. գինն է 1ր. 30կ. Նոր Նախընթաց:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎԻՏ ԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ — Ղ. Աղայեանց. 1898. Գինն է 20 կ. Թիֆլիս. Տպ. Մ. Գ. Ռոտինեանցի:

ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿԻ ԱԼՔՈՍԸ (Ա. մաս) — Յովհաննէս Մայիսեան. 1898. Գինն է 40 կ. Թիֆլիս. Տպ. Մ. Գ. Ռոտինեանցի:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Ալեքսանդր Խատտաթեան. Երկրորդ հատոր. 1899. Գինն է 1 րբ:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ պղծատախնամ ընկերութեան Զմեռնիոյ. հաստատեալ 1896ին. Իգմեր. Տպ. Մամուրեան: 1899:

L'Idiome des INSCRIPTIONS CUNEIFORMES Urtartiques, par Joseph Sandaligian. Rome, 1898. prix fr. 1-25 c.

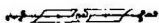
ՄԿՐՏԻՑ ԵՆԱԿԵ եւ իւր տաղերը: Յաւելուած. Միլեդաթեան տաղեր զարկուած

1. Այս անվանը գրութիւնս ալ, ինչպէս նաեւ Ս. Գրիգորիոսի առ Տիտոս գրածն, պէտք էր ըստ ինքեան ոչինչ հատորիս մէջ գետեղել, սակայն ուշացողութիւնէ վրեպած լինելով՝ մտադիր ենք առանձին հրատարակել մերձաւոր յարմար առիթի:

վերայ. — Կ. Կոստանեանց. 1898 Պին ? • Տպ. Մայր ԱՊՈՂՈՅ Ս. Էջմիածնի Վաղարշապատ :

The story of AHIKAR from the syriac, Arabic, Armenian, Ethiopic, Greek and Slavonic versions. By F. C. Conybeare, P. Rendel Harris and Agnes Smith Lewis. London.

Առ այժմ Քաղմավայի զրախօսական բաժնի տեղւոյ սղոթեան պատճառաւ, զայնց կ'ընենք վերայիշեալ հրատարակութեանց վրայ զրախօսական ակնարկ մը տալու :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԷՆ ԴԷՊ Ի ԱՆԿԻՐԻՍ

ՈՒՂԵԳՐԱԿԱՆ ՏՆՆԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

(Եար. տնս յէջ 27)

Երկուշաբթի, 26 ապրիլ.

Փոքր, նեղ և գծաւորեալնիլ փողոցներէն անցնելով, — որոց մէջ՝ մերթ ընդ մերթ կը հանգիւյթմ ճարտարապետական կոտորելու — կ'ուղղուիմ գէպ Ի Անկիւրիոյ բերդը : Զամբան ինծի հանգիւյթող կանայք խնամքով մը կը քողարկեն իրենց զէմքը, և կամ գէպ Ի պատը կը զառնան, ինծի շնայելու համար. սղայք սեւեռեալ աչօք երեսէս Ի վեր կը նային, և ծծողելով՝ շապգառը կը կոչեն զիս : Անկիւրիոյ այս մասին մէջ թուրքերն միայն կը բնակին : Անկիւրիոյ բերդն՝ որուն պարիսպներն մինչև բլրան կէս կողը կ'իջնէին, իւր վեհ գերբին համար նոյն ժամանակաց ամենէն զարհուրելիներէն մին էր. ներքին մասն պէտք էր անմատչելի ըլլար, ըստ որում ամրացած էր կրկին շրջապատով մի պարսպաց՝ որոնք շինուած կամ լաւ եւս ըսել՝ նորոգուած էին հին շէնքերէն հանուած աստղաձևերով. Մենէմէտ Ալի վեբըտօն շինեց այս պարիսպներու մի մասն, յամին 1833 :

Աչքերս հիացմամբ մը կը հանգչին ճարտարապետական բեկորներու քանակութեան մը վերայ, որոնք իբրեւ գործատան մը ա-

տաղ՝ իրարու հետ աղուցուած են, յորոց մանաւանդ ոմանք շատ կարեւորութիւն ունեցող կտորներ են. կը սքանչանամ բազմաթիւ յունական և հռոմէական արձանաքրտութեանց վերայ՝ որոնք ամենապղծեղիկ տատերով զրուած են : Բերդին վերնագոյն մասին մէջ՝ որ այժմ վառօգարանի վերածուած է, կը տեսնեմ առիւծ մի ոտքի վրայ ելնելու դիրքի մէջ, յիշուի շատ հիանալի և յարգի գործ մ'է յունական արձանագործութեան, որոյ պատուանդանի անկիւններն զարդարուած են արմատենոյ տերեւի ձևով զարդագործութեամբք : Գանի մը քայլ անդին կը տեսնեմ դարձեալ ահագին մեծութեամբ կարկաստկոյտ մը, որոյ մասին առաջնորդս ինծի կը պնդէ, թէ առկայ Մեհմէտ անձամբ Գոթադրած է հոն զիմացը գտնուող բլրան վրայն. ևս զինքը իւր բարի հաւատքին մէջ թողում կը սկսիմ գիտել զայն, և ահա կը նշմարեմ անոր վրան յարձակողական բարան մի :

Ճիշդ այն տեղւոյն մէջ, ուր այժմ վառօղ կը պահեն, կայ երկաթեայ գնակ մի զինուորական պահպանութեան ներքեւ ուսկից կը մտցուի շրջափակի մը մէջ որ իբրեւ գաւիթ կը ծառայէ 700 աստիճաններով օանդուլի մը որով կ'իջնուի բլրան ստորտը. տակէն կ'անցնի Էնկերէ տաշտ, առակ մը որ կը վազէ հովտին մէջ, և ուրիշ անմեքշանալի սանդղով մ'այլ կ'ենելուի զիմացը գտնուող բլրան վրայ, որ իբրեւ զիտելու և հսկողութեան տեղ կը ծառայէր Անկիւրիոյ ճաղադաշեաց : Առակին տակ, աւելի եւս կ'ընդլայնի զետնափորն : Կայ խոշոր սենեակ մ'այլ՝ որ իբրեւ տանջանաց տեղ կը ծառայէր բանաւորելոց : Դուռնցցուած մասն՝ այսինքն է հսկողութեան տեղն, շատ հիանալի և բանաստեղծական դիրք մ'ունի. պարիսպներն շինուած են բլրան ծայրին վրայ՝ որ գրեթէ ուղղահայեաց կ'իջնէ գէպ Ի հովտը, և պարագրուած են կրկին շրջապատով մը զոր բանի մը կոտորներու մէջ կ'ընդհատեն դետնին խորտաբարտութիւններ : Այս բարձրութեան մարդ հրաշալի տեսարան մը կը վայելէ :

Դանգաղաքայլ կը վերադառնամ գէպ Ի